

In memoriam:
Jussi Kotkavirta (1954–2021)

Filosofi ja psykoterapeutti Jussi Kotkavirta kuoli syöpään Helsingissä 24. toukokuuta 2021. Hän oli 67-vuotias, syntynyt Lohjalla 6. helmikuuta 1954.

Kotkavirta toimi Jyväskylän yliopiston filosofian assistenttina, yliopistonlehtorina ja professorina, kunnes kouluttautui psykoanalyytikoksi ja avasi vastaanoton Helsingissä 2010. Hän ehti vaikuttaa laajasti yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen tutkimukseen ja keskusteluun Suomessa sekä myöhemmin terapeutin työn ymmärtämiseen ja harjoittamiseen.

Kansantaloustieteen opiskelijana Helsingin yliopistossa aloittanut Kotkavirta kirjoitti 80-luvun alussa pro gradunsa *Tuotannon yleiset materiaaliset ehdot: Ekonomiakriittinen tarkastelu* ja valmistui valtiotieteen kandidaatiksi. Vähitellen hän siirtyi filosofian pariin. Jyväskylän yliopistossa tehty jatkotutkimus *Työ, moderni, siveellisyys* johti yhteiskunnan lisensiaatin tutkintoon 1987. Jo ennen G. W. F. Hegeliin keskittyvää väitöskirjaansa *Practical Philosophy and Modernity* (1993) Kotkavirta oli tullut tutuksi laajalle lukevalle yleisölle. Hän oli viimeistellyt yleistajuiset mutta painokkaat toimitteet vaihtoehtoliikkeistä (*Flower & Power*. SYL 1982), moderni–postmoderni-kysymyksistä (*Moderni/postmoderni. Lähtökohtia keskusteluun*. Tutkijaliitto 1986/1989, yhdessä Esa Sirosen kanssa) ja kriittisen teorian vanhoista (*Järjen kritiikki*. Vastapaino 1991) ja uusista klassikoista (Jürgen Habermas, *Järki ja kommunikaatio*. Gaudeamus 1987) sekä Gilles Deleuzesta (*Autioma*. Gaudeamus 1992, yhdessä Keijo Rahkonen & Jussi Vähämäen kanssa).

Tohtorina hän jatkoi tästä paneutumalla muun muassa Hegelin oikeus- ja moraalifilosofiaan (*Right, Morality and Ethical Life*. Jyväskylän yliopisto 1997), T. W. Adornoon (toimitettu teos *Konstellatioita*. Vastapaino 1999, yhdessä Ilona Reinersin kanssa), 'sosiaalisen todellisuuden' teemoihin (tekstikooste *On the Nature of Social and Institutional Reality*. Jyväskylän yliopisto 2001, yhdessä Heikki Ikäheimon & Eerik Lagerspetzin kanssa) ja etiikan peruskysymyksiin (*Moral Realism*. SFY 2004, yhdessä Michael Quanten ja Juha Sihvolan kanssa). Muina aihepiireinä Kotkavirtaa kiinnostivat esimerkiksi luonto (*Luonnon luonto*. Jyväskylän yliopisto 1996), ammattietiikka (*Hyvä ammattilainen*. Painatuskeskus 1995, yhdessä Juha Räikän & Seppo Sajaman kanssa), usko (kirjoituskoonnos *Järki, usko, eettisyys*. SoPhi 1997, yhdessä Jukka Keskitalon kanssa), luottamus (artikkelikoelma *Toivo ja luottamus epävarmuuksien maailmassa*. Kampus 2000, yhdessä Arvi Tuomen kanssa) ja persoona (kokoomateokset *Persoona*. Minerva 2004, yhdessä Petteri Niemen kanssa, ja *Persoonia vai ihmisiä*. Gaudeamus 2007).

Tämä mittava luettelo muodostaa kuitenkin vain pienen osan kokonaistuotannosta. Kotkavirralla heltisi aikaa ja vaivaa monien lehtien ja kirjojen vahvistamiseen aina tyyliikkäillä ja tietorikkailla kontribuutioillaan. Vuolas kiitollisuus ja peittelemätön ilo hänen aikaansaannoksistaan, yhteistoiminnastaan ja inhimillisestä vuorovaikutuksestaan leimaakin 60-vuotiaalle tehtyä peräti 826-sivuista juhlateosta *Sisäisyys & suunnistautuminen* (Toim. Arto Laitinen & Heikki Ikäheimo & co. SoPhi 2014). Omasta sosiaalistumisestaan tutkijaksi hän oli jo käyttänyt puheenvuoron yhteismuisteluksessa *Miten meistä tuli filosofian tohtoreita* (Toim. Markku Roinila. SFY 2010).

Kotkavirran ote filosofina oli ilmiöitä, käsitteitä tai ongelmia käytännöllisesti valaiseva ja pedagogisesti havainnollistava. Samalla hän oli hyvin tietoinen historiallisen perinteen vaikutuksesta ajatteluun. Nämä ansiot pääsivät hienosti oikeuksiinsa hänen laatimissaan filosofian oppikirjoissa (*Ajatus*. WSOY 1994–, yhdessä useiden muiden kanssa, ja *Cogito*. WSOY 2005–, yhdessä useiden muiden kanssa) ja kasvatustilaisuuksissa töissä (esim. antologia *Filosofia koulunpenkillä*. Painatuskeskus 1995).

Opettajana Kotkavirta oli arvostettu ja pidetty. Muistamme hänet paneutuvan kannustavana ohjaajana ja kollegana, joka ei kaikessa lukeneisuudessaan ja älykkyydessään tehnyt itsestään numeroa. Hänestä saattoi välittyä ujo tai pidättyväinen vaikutelma, jonka takaa kuitenkin tulivat esiin lämmin huumorintaju ja kiinnostus maailmaan, kaikkeen etiikasta estetiikkaan. Kotkavirran harrastuksia olivat mm. maraton, kuntosali ja vasarointi.

Kotkavirta kertoi itse kulkeneensa filosofisen ihmistutkimuksen kautta psykologiaan. Hän kuvaili uuden koulutuksen ja työn taustoja näin: ”Voimistuvasti alkoi vaikuttaa siltä, että filosofian käsitteellinen tarkastelutapa on hankalasti yksipuolinen, turhan järkikeskeinen, staattinen, psykologisesti liian kapea ja myös epärealistinen.” Psykoanalyysistä kiinnostumiseen vaikutti myös oma psykoanalyysi. ”Yhä enemmän psykologiset aihepiirit ja ilmiöt alkoivat kiinnostaa minua. Sen miettiminen, mitä psykoanalyysi oikeastaan on, mitä siinä tapahtuu ja miten sitä voisi käsitteellistää, tuli kiinnostukseni keskiöön.”

Luontevasti hän vaali poikkeuksellisia taitojaan myös ammattiauttajana, ihmisten elämänskysymysten kanssapohtijana. Analyytikkoyhteisössä Kotkavirrasta tuli rakastettu jäsen, joka auttoi kaikkia hyötymään kaksoisotteestaan: hän kirjoitti myös kirjan *Tuhkaa ja timanttia* (ntamo 2015) psykoanalyysin ja filosofian vastavuoroisuuksista. Samaa teemaa hän muunteli osuudessaan analytikkojen *Antologiaan* (ntamo 2017, toim. Leena Klockars & Aira Laine). *Tuhkaa ja timantteja* -teoksen jatko-osan käsikirjoitus valmistui lähes suunnitellussa laajuudessaan; kirja ilmestyy ntamolta lähitulevaisuudessa.

Meille Jussi Kotkavirta oli ystävä ja esikuva, kahdelle meistä myös opettaja. Hän oli utelias, tahdikas ja viisas ajattelija, jota emme unohda koskaan. Kaipaamaan jäivät vaimo, lapset, sukulaiset ja ystävät sekä maan julkinen ja ei-julkinen keskustelu.

*Heikki Ikäheimo
Arto Laitinen
Anna Lilja
Jarkko S. Tuusvuori*

